

# Krig, nøytralitet og moral

Av overløge Johan Scharffenberg.

Magister Knut Greve har i Morgenbladet nr. 46 rettet flere innvendinger mot min artikkel-rekke «Fredlysing eller stormakt-allianse?» Med små tillegg var den en gjengivelse av mitt innledningsforedrag 3. februar i Utrikespolitiske Foreningen i Göteborg. Den andre innleder var H.T.s sjefredaktør dr. Knut Petersson. Pussig nok hevdet han i hovedsaken det norske og jeg det svenske syn på Nordens stilling i en eventuell tredje verdenskrig. Med overlegg søkte jeg å holde mitt innlegg på fornuftsplan og stenge følelser ute, bare bygge på kjensgjerninger og trekke logiske slutninger av dem. Kun i vurderingen av stormaktpolitikk og krig gav jeg uttrykk for mine følelser.

Appell til følelser virker suggestivt, men følelser er ikke argumenter. Det forvrøvler en meningsutveksling å trekke følelser inn. «Indignasjon er ikke noe politisk begrep», sa Bismarck engang.

«De gustibus non est disputandum», man kan ikke diskutere smak og behag.

Man kan også si: «De affectibus non est disputandum», om følelser kan man ikke diskutere. Prøver man det, blir argumentet lett avløst av knyttneven som nok er slående, men intet logisk bevis.

Når mine artikler etter Greves mening ikke «fengsler», er den psykologiske grunn sannsynligvis nettopp, den at jeg nødig taler til følelsene fordi de er irrasjonelle (ikke alltid fornuftsstridige, men alltid liggende på et annet plan, meget ofte ambivalente, selvmotsigende og kaotiske).

Menneskenes handlinger blir mer bestemt av sinnets irrasjonelle krefter enn av fornuft, men man kan, som sagt, ikke argumentere for eller mot følelser, enten har man dem eller har man dem ikke.

Enhver personlig moralsk vurdering blir vesentlig preget av følelsene, hvis den ikke er en tankeløs annammelse av de gjeldende konvensjoner. Derfor kan etikk aldri bli ren vitenskap, derfor flyter enhver moraldrøftelse så ofte ut i subjektive trosbekjennelser og ikke sjelden i vrøvl. Dette gjelder også den moralske vurdering av krig og nøytralitet.

A drøfte spørsmålet generelt ville kreve altfor stor plass. Greve synes å hylde den oppfatning at statenes innstilling til de krigførende parter bør avgjøres ut fra en moralsk vurdering, en stat bør støtte den part som har «retten» på sin side. Samme tankegang synes å ha ledet Koht, han var helt klar over følgende forhold:

I. Frankrike og England ønsket å drive Norge ut av nøytraliteten og inn i krigen for å kunne stoppe malmtrafikken via Narvik og lukke alle sprekker i blokaden, (Churchill sa 2. februar 1940 til skandinaviske pressefolk at «man i sitt stille sinn nå og da kunne ønske at de nordiske land gikk med på den annen side, slik at man kunne velge de strategiske punkter man behøvde, og ikke noe mer». Koht kjente denne uttalelse).

II. Tyskland fant norsk nøytralitet mest hensiktsmessig for sine egne interesser. Koht skrev 16. september 1948 til Stortingets protokollkomite: «ein viktig led i politikken min i all den tida krigen varte, var overtvinga om at Tyskland ikkje ønskte å drive Noreg ut or nøytraliteten».

Allikevel hevdet Koht at hvis Norge ble drevet ut av nøytraliteten, måtte vi komme med på den rette side. Derfor skulle Norge, som professor Arne Ordning skriver, etter Kohts mening overfor britisk nøytralitetsbrudd «innskrenke seg til protester og eventuelt «symbolsk» motstand».

Denne holdning var således bestemt av sympati for England og antipati mot Tyskland, England hadde «rett» selv når det krenket Norges nøytralitet. Dette er nettopp en holdning å la Grotius. Det samme synes å gjelde Halvard Lange's nøytralitetsfiendtlige innstilling nå.

Om hele denne tankegang skriver dr. George Cohn (Neo-Neutralitet s. 47):

«Af principiel Betydning er det, at den videnskabelige Udredning af Neutralitetsbegrebet ikke begynder

med at lægge Vægt paa de udenfor Krigen staaende Staters Pligt til Upartiskhed og Passivitet. Tvært imod finder man hos Hugo Grotius i hans berømte Værk: De jure belli ac pacis under Paavirkning af kanonisk Ret en Opfattelse bragt til Udtryk, der i sit Grundsynspunkt slet ikke er saa fjern fra de Tanker, som ligger til Grund for Folkeforbundets System. Ogsaa efter Grotius skal Skyldspørgsmaalet, moralske Bedømmelse af de krigførende, om Krigen er retferdig eller ej, være afgørende for de udenforstaaende Staters Holdning. Disse er pligtige at handle saaledes, at den daarlige Sag ikke styrkes og omvendt Forsvaret for den gode Sag ikke svækkes. De bør en

gribe ind i Konflikten til Forsvar for den sidstnævnte. Kun naar Stridens moralske og retlige Bedømmelse stiller sig som tvilsom er de pligtige at behandle begge de krigsførende paa samme Maade».

Cohn viser deretter (s. 49 flg.) hvordan italieneren Galiani 1782 utviklet «det klassiske Neutralitetsbegreb i sin fulde Skarphed». Galiani fremholdt det økonomiske og moralske forfall, som alltid følger i krigens spor, og avviste prinsipielt enhver plikt for utenforstående stater til å blande seg inn i en krig ut fra en moralsk vurdering.

Cohn utvikler så med stor klarhet, også ut fra psykologiske synsmåter, sin lære om «neoneutralitet». Jeg gjengav hans sluttord.

Forts. side 6.

# Krig, nøytralitet og moral

Av overlæge Johan Scharffenberg.

Magister Knut Greve har i Morgenbladet nr. 46 rettet flere innvendinger mot min artikkel-rekke «Fredlysing eller stormakt-allianse?». Med små tillegg var den en gjengivelse av mitt innledningsforedrag 3. februar i Utrikespolitiske Foreningen i Göteborg. Den andre innleder var H.T.s sjefredaktør dr. Knut Petersson. Pussig nok hevdet han i hovedsaken det norske og jeg det svenske syn på Nordens stilling i en eventuell tredje verdenskrig. Med overlegg søkte jeg å holde mitt innlegg på fornuf-tens plan og stenge følelser ute, bare bygge på kjensgjerninger og trekke logiske slutninger av dem. Kun i vurderingen av stormakt-politikk og krig gav jeg uttrykk for mine følelser.

Appell til følelser virker sugge-stivt, men følelser er ikke argu-menter. Det forvrøvler en me-ningsutveksling å trekke følelser inn. «Indignasjon er ikke noe poli-tisk begrep,» sa Bismarck engang. «De gustibus non est disputan-dum», man kan ikke diskutere smak og behag.

Man kan også si: «De affectibus non est disputandum», om følelser kan man ikke diskutere. Prøver man det, blir argumentet lett avløst av knyttneven som nok er slående, men intet logisk bevis.

Når mine artikler etter Greves mening ikke «fengsler», er den psy-kologiske grunn sannsynligvis nett-opp, den at jeg nødig taler til følel-sene fordi de er irrasjonelle (ikke alltid fornuftstridige, men alltid lig-gende på et annet plan, meget ofte ambivalente, selvmotsigende og kao-tiske).

Menneskenes handlinger blir mer bestemt av sinnets irrasjonelle kref-ter enn av fornuft, men man kan, som sagt, ikke argumentere for el-ler mot følelser, enten har man dem eller har man dem ikke.

Enhver personlig moralsk vurde-ring blir vesentlig preget av følel-sene, hvis den ikke er en tankeløs annammelse av de gjeldende kon-vensjoner. Derfor kan etikk aldri bli ren vitenskap, derfor flyter en-hver moraldrøftelse så ofte ut i sub-jektive trosbekjennelser og ikke sjel-den i vrøvl. Dette gjelder også den moralske vurdering av krig og nøy-tralitet.

A drøfte spørsmålet generelt ville kreve altfor stor plass. Greve synes å hylde den oppfatning at statenes innstilling til de krigførende parter bør avgjøres ut fra en moralsk vur-dering, en stat bør støtte den part som har «retten» på sin side. Sam-me tankegang synes å ha ledet Koht, han var helt klar over føl-gende forhold:

I. Frankrike og England ønsket å drive Norge ut av nøytraliteten og inn i krigen for å kunne stoppe malmtrafikken via Narvik og lukke alle sprekker i blokaden, (Churchill sa 2. februar 1940 til skandinaviske pressefolk at «man i sitt stille sinn nå og da kunne ønske at de nor-diske land gikk med på den annen side, slik at man kunne velge de strategiske punkter man behøvde, og ikke noe mer». Koht kjente den-ne uttalelse).

II. Tyskland fant norsk nøytra-litet mest hensiktsmessig for sine egne interesser. Koht skrev 16. sep-tember 1948 til Stortingets proto-kollkomite: «ein viktig led i poli-tikken min i all den tida krigen varte, var overtvinga om at Tysk-land ikkje ønskte å drive Noreg ut or nøytraliteten».

Allikevel hevdet Koht at hvis Norge ble drevet ut av nøytralite-ten, måtte vi komme med på den rette side. Derfor skulle Norge, som professor Arne Ordning skriver, etter Kohts mening overfor britisk nøy-tralitetsbrudd «innskrenke seg til protester og eventuelt «symbolsk» motstand».

Denne holdning var således be-stemt av sympati for England og antipati mot Tyskland, England hadde «rett» selv når det krenket Norges nøytralitet. Dette er nett-opp en holdning å la Grotius. Det samme synes å gjelde Halvard Lan-ge's nøytralitetsfiendtlige innstilling nå.

Om hele denne tankegang skriver dr. George Cohn (Neo-Neutralitet s. 47):

«Af principiel Betydning er det, at den videnskabelige Udredning af Neutralitetsbegrebet ikke begynder

med at lægge Vægt paa de udenfor Krigen staaende Staters Pligt til Upartiskhed og Passivitet. Tvært imod finder man hos Hugo Grotius i hans berømte Værk: De jure belli ac pacis under Paavirkning af ka-nonisk Ret en Opfattelse bragt til Udtryk, der i sit Grundsynspunkt slet ikke er saa fjern fra de Tan-ker, som ligger til Grund for Folke-forbundets System. Ogsaa efter Grotius skal Skyldspørgsmaalet, moralske Bedømmelse af de ki-førende, om Krigen er retferdig el-ler ej, være afgørende for de uden-forstaaende Staters Holdning. Disse er pligtige at handle saaledes, at den daarlige Sag ikke styrkes og omvendt Forsvaret for den gode Sag ikke svækkes. De bør en

gribe ind i Konflikten til Forsvar for den sidstnævnte. Kun naar Stridens moralske og retlige Be-dømmelse stiller sig som tvilsom er de pligtige at behandle begge de krigsførende paa samme Maade».

Cohn viser deretter (s. 49 flg.) hvordan italieneren Galiani 1782 utviklet «det klassiske Neutralitets-begreb i sin fulde Skarphed». Ga-liani fremholdt det økonomiske og moralske forfall, som alltid følger i krigens spor, og avviste prinsipielt enhver plikt for utenforstående sta-ter til å blande seg inn i en krig ut fra en moralsk vurdering.

Cohn utvikler så med stor klar-het, også ut fra psykologiske syns-måter, sin lære om «neoneutrali-tet». Jeg gjengav hans sluttord.

Forts. side 6.